

prebivalcem Ljubljane in kranjske dežele tujih znanstvenih knjig, ampak da je tujemu knjigotrškemu svetu, zbranemu na mednarodnem knjižnem sejmu v Frankfurtu, pokazal na knjigotrško tradicijo v Ljubljani.

Jeseni 1678 je na 128 straneh knjižnega kataloga knjigotržec in tiskar Janez Krstnik Mayr ponujal naprodaj zalogo nad 2500 različnih knjig in s tem opozoril na začetek svojega delovanja v Ljubljani. Po skoraj stoletni prekinitvi, ki se je začela z izgonom prvega ljubljanskega tiskarja Janža Mandelca, zaslužnega pospeševalca slovenske knjižne produkcije v 16. stoletju, iz dežele, je pomenil Mayrjev nastop začetek neprekinjenega razvoja tiskarstva na Slovenskem. Mayrjev sejemski katalog pa je najstarejši knjigotrški katalog na slovenskem kulturnem področju in je bil sestavljen po vzorcu katalogov te vrste, kakor so jih večji evropski knjigotrški podjetniki že nad sto let izdajali za velike knjižne sejme v Frankfurtu ali Leipzigu. Vendar Mayrjev katalog ni bil namenjen knjižnemu sejmu takšne vrste, ampak zgolj prvi razprodaji knjig v njegovi na novo odprti knjigarni v Ljubljani. V njem so bili za štiri strokovna zaglavja razvrščeni tiski, ki jih je novi ljubljanski tiskar in knjigotržec prinesel s seboj iz Salzburga, kjer je dotlej deloval. Najobsežnejši je bil izbor del s humanističnega področja, ki je posebej zajel filozofske, jezikoslovne, zgodovinske in matematične spise, učne knjige za gimnazije in dela s področja mehanike v latinskem ter posebej zgodovinske, politične in filozofske spise v nemškem, francoskem in italijanskem jeziku; ta del kataloga je obsegal skupaj 45 strani. Na dve jezikovni področji, latinsko in nemško, je bilo razdeljeno tudi drugo največje

strokovno področje, ki je navajalo dela s področja teologije (34 strani). Manj obsežen je bil popis pravoznanskih (26 strani) in medicinskih (16 strani) knjig, medtem ko je bilo glasbenih del v katalogu samo 18 (1 stran). — Vsekakor bi bil zanimiv in potreben podrobnejši študij v katalogu evidentirnega knjižnega gradiva, ki naj bi npr. dognal odnos Mayrjevega izbora knjig do sočasne evropske znanstvene misli in tiskarske produkcije, ali pa pokazal, koliko teh del je našlo pot v tedanje privatne knjižne zbirke kranjskih plemiških rodbin, ustanavljajočih se znanstvenih društev in šol ter preko njih v fonde poznejših in sedanjih javnih znanstvenih knjižnic. Morda bi študij tega gradiva opozoril tudi na kakega avtorja, ki bi sodil v okvir slovenske retrospektivne bibliografije in kulturne zgodovine starejšega obdobja.

Vsekakor je faksimilirana izdaja prvega v Ljubljani izdanega knjigotrškega kataloga založniško dejanje, ki je v čast založnici Mladinski knjigi in ki zasluži vso pozornost slovenske kulturne javnosti, zlasti knjigotrške in bibliotekarske. Kratka spremna beseda Branka Reispa, bibliotekarja Knjižnice Narodnega muzeja v Ljubljani, ki hrani unikat originalnega Mayrjevega knjigotrškega kataloga, pregledno informira o nastanku in usodi tega zanimivega kulturnega dokumenta.

*Branko Berčič*

**Antonija Kolerič:** Bibliografija slovenskega tiska v Italiji med dvema vojnama 1918 — 30. IV. 1945. Zbrala in uredila — s sodelovanjem Marjana Pertota. Narodna in študijska knjižnica v Trstu. Trst 1966. 97 str. (= listov). 4<sup>o</sup>.

Človek, ki je v življenjski stiski, napne vse umske in fizične sile, da

se iz nje reši. Tudi z narodom je tako. Kadar začuti, da mu je ogroženo življenje, tedaj planejo na dan vse njegove sile in sposobnosti in se uperijo v en sam cilj: rešiti se pred uničenjem. Slovenski narod je med drugo svetovno vojno v smrtni stiski sprostil dotlej neznane energije in vsemu svetu dokazal, da kljub smrtni obsodbi hoče še živeti in bolje živeti. In po vseh hudih žrtvah še živi.

Primorski del slovenskega naroda je tako trdno voljo do življenja izpričal že v nekaj desetletjih pred tem: v času med obema svetovnjima vojnama, ko ga je obsodil na smrt italijanski fašizem. V tej dobi so slovenski kulturni delavci, ki so mogli še ostati v Slovenskem Primorju v Italiji, »razvili več moči kot pred vojno« (Bevk), »v tem času je odlomek našega kmečko delavskega naroda v mejah velike drugodnje države pokazal vso nezlomljivo voljo do življenja, do duševnega napredka, do izobrazbe srcá in duhá« (Al. Res).

Zanimivo je — morda še posebno za knjižničarje — da so se primorski Slovenci v teh okoliščinah dobro zavedali, kako važna je sprotna evidenca vseh uspehov in neuspehov pri teh naporih. Vedeli so, da npr. knjiga, ki jo pošljejo med ljudi, opravlja med njimi svoje poslanstvo pri »izobrazbi srcá in duhá«; a da s tem njena pomembnost še ni izčrpana. Kajti knjiga, če je primerno evidentirana, tudi s svojo eksistenco samo že govori, priča, dokumentira pravico in voljo do življenja.

Da je bila ta stran pomembnosti knjige — pa tudi vsake druge kulturne manifestacije — trdno zasidrana v zavesti naših kulturnih delavcev v Slovenskem Primorju, o tem nam priča njihova izredna skrb za sprotno evidentiranje slovenskega tiska in kulturnih prireditvev na Primorskem. Presenetljivo

je, da so primorski Slovenci kljub pomanjkanju kulturnih ustanov, strokovnih delavcev in gmotnih sredstev ves čas svojega življenja v Italiji vedno publicirali splošno tekočo bibliografijo vsega svojega tiska, v tem ko Slovenci v matični državi česa takega niso zmogli — čeprav so imeli osrednjo nacionalno knjižnico z obveznim izvedom vsega tiska, Slovensko matično, univerzo, akademijo znanosti, znane strokovnjake bibliografe in vrsto periodičnih publikacij, v katerih program bi se mogla in morala uvrstiti tekoča splošna slovenska bibliografija.

Bibliografije slovenskega tiska v Italiji, ki so jih objavljali v Jadranskem almanahu (I/1923-III/1930) in v Luči (I/1927—XI/1938) A. Res, F. Bevk, I. Grbec, F. Kleinmayr, L. Čermelj, A. Budal, V. Vodopivec idr. in o katerih vseh bi vsak avtor lahko rekel, kar je zapisal A. Res o svojem prvem bibliografsem obračunu: »Položil sem vanj vso skrb in pazljivost« — te bibliografije bodo vedno na častnem mestu v zgodovini slovenske nacionalne bibliografije.

Posebej je omeniti prizadevanja Antona Kacina, da bi na osnovi letnih ali nekajletnih popisov sestavil preglede za daljša obdobja (za čas od 4. novembra 1918 — 31. maja 1930 v Jadranskem almanahu 1925—1930; za čas od 1. junija 1930—1. oktobra 1944 v rokopisu). Prav takega pomena je retrospektivna bibliografija slovenskega tiska na Primorskem od začetkov do konca 1918, ki jo je vzorno sestavil in s pomočjo primorskih rojakov emigrantov izdal tik pred začetkom druge svetovne vojne Pavel Plesničar (Narod naš dokaze hrani. Ljubljana 1940). S to zadnjo so hoteli naši primorski rojaki pokazati, da je že do prve svetovne vojne dovršen del slovenskih knjig in časopisov izhajal na Pri-

morskem, kakor je F. Bevk tudi ugotovil, da je »pred vojno ta del našega naroda kupoval in čital največ knjig; tretjino vseh knjig in revij je šlo na bivše primorsko ozemlje«.

Če danes Slovenci na Tržaškem in Goriškem kažejo podoben odnos do knjige in do bibliografije svojih izdaj, priča ta prizadevnost o njihovi neugasljivi volji do žiljenja in do uveljavljanja svoje človečnosti v materinem jeziku. Danes priobčujejo letne splošne bibliografije v Jadranskem kalendarju. Pred kratkim pa so izdali tudi retrospektivni pregled vsega slovenskega tiska, ki je izšel v Italiji med dvema vojnama. Knjigo sta pripravila delavca v Narodni in študijski knjižnici v Trstu A. Kolerič in M. Pertot. Njuna knjiga je nadaljevanje bibliografije P. Plesničarja in se organsko uvršča v dosedanjo kulturno dejavnost naših rojakov v Italiji.

Avtorja sta — kot poudarjata v uvodu — s pridom uporabila vse dosedanje zgoraj omenjene objavljene, rokopisne in druge bibliografije in poleg njih še M. Šalamunove Slovensko primorsko časopisje (Koper 1960).

Vendar sta skušala za sleherno publikacijo podati opis iz prve roke, tj. po ohranjenem izvodu samem, če sta ga le mogla najti. V opisu sta navedla tudi nahajališča ohranjenih izvodov, če sta jih našla v javnih knjižnicah. Posebej sta se trudila, da sta razrešila kar največ psevdonimov, h katerim so se v razmerah pod fašizmom naši pisatelji pogosto zatekali. Tudi v splošnem lahko rečemo, da je bibliografski opis posameznih enot zanesljiv, čeprav kratek. Kronološka ureditev gradiva je smotrna, saj po letih razporejeno gradivo nazorno leto za letom prikazuje uspehe, pa tudi težave slovenskih

kulturnih delavcev v Italiji pod fašizmom.

Težke okoliščine, v katerih je ta bibliografija nastajala, so verjetno zahtevale preveliko ekonomičnost in povzročile tudi pomanjkljivosti. Sem bi šteli obilno uporabo kratic; skopost opisa pri zbornikih in nekaterih drugih publikacijah, opustitev navedbe nahajališča ali vsaj vira za podatke pri enotah, ki niso v javnih knjižnicah, premajhno doslednost pri naštevanju bibliografskih podatkov. V teh pogledih nudijo bibliografije v Jadranskem almanahu in v Luči pa tudi v Kacinovi rokopisni bibliografiji več. Kljub tem pomanjkljivostim je »Bibliografija slovenskega tiska v Italiji med dvema vojnama« pomembno in koristno delo. Je solidna osnova za ocenjevanje literarnih in splošno kulturnih prizadevanj in uspehov Slovencev pod Italijo med obema vojnama in bo močna vzpodbuda za vztrajno nadaljevanje teh tradicij tudi v novih razmerah po drugi svetovni vojni.

*Janez Logar*

**Jože Povšič:** Bibliografija Franca Močnika. Slovenska akademija znanosti in umetnosti. Ljubljana 1966. 96 + (III) str. + portret. V 8<sup>o</sup>. (Dela SAZU, razred za matematične, fizikalne in tehniške vede, 8.)

Cerkljan Franc Močnik (1814 do 1892) spada med tiste šolnike, ki so prispevali bistveni delež k reorganizaciji avstrijskega osnovnega in srednjega šolstva sredi 19. stoletja. Po letu 1844, ko je dvorna komisija sprejela Močnikov načrt o spremembi računskega pouka in učnih knjig, je sestavil učbenike računstva oziroma aritmetike in geometrije za vse razrede raznih vrst osnovnih šol, za meščanske, trgovske in obrtne šole, za gimnazije, realke in učiteljsišča na